

# OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”



## Kuyper en Oranje

Oranje boven! Het prinsenkind is geboren. De reacties op een dergelijke geboorte weer spiegelen de „geest der eeuw”. De deels nieuwsgierige deels kritisch gereserveerde houding van nu staat in groot contrast met het enthousiasme in de dertiger jaren bij de geboorte van Beatrix. Interessant is het de reactie te lezen van Kuyper bij de geboorte van Wilhelmina in 1880.

„In gespannen verwachting beidde men in het Paleis en in het land de ure waarop het God Almachtig behagen zou, den Koning weer een kind te doen geboren worden. Gisteravond sloeg die ure; en de Koningin beviel voorspoedig van een Prinses. Met stillen dank is die blijde mare door heel het volk ontvangen!

Er waren zoo slag op slag, zoo jaar na jaar, nooit andere geruchten uitgegaan, dan dat er weer een Prins of een Prinses aan den Oranjestam wegstierf, dat de dank ons wel vanzelf naar de lippen moest dringen, nu er eindelijk weer een roepen mocht uitgaan van een nieuwen telg, in het Oranjehuis geboren!

Na zoo telkens door de stemme des doods te zijn verschrikt, eindelijk dan toch een stemme des nieuwen, jongen Levens.

God de Heere zij er gedankt voor! Om de Koning!

Om Haar, voor wie uit smart vreugde, de hoogste vreugde, moedervreugde, opging. Maar gedankt ook om ons volk. Want als het maar weer uitbot aan den Oranjestam, bot tegelijk ook weer de hope uit voor Nederlands toekomst.

En toch... onvermengd is 's volks vreugde niet. Voor maanden zong Beets reeds: De Koningin verwacht een zoon!

En o, het jonge Prinsesje zal er ons niet minder lief om wezen.

Maar toch... **zij** kan den Oranjestam het leven niet redden.

En daarom — waartoe het verheeld: op een Prins had niet alleen de Koningin, maar had, met den Koning, ook heel het volk gehoopt. Niet alsof we onze Kroonprins vergaten. Maar „de dagen des menschen zijn als gras”. En als ook Hij eens wegviel! Derwaarts dan met Neerlands Kroon en Scepter?

Toch verhoorde de Heere die moeder —, die vader —, die volksbede niet.

Een Prinses, geen Prins, werd geboren!

O, stemme het maar tot diepe verootmoediging. Drijve het maar uit tot vuriger gebed. Want, wie weet, nóg mocht de donkere wolk, die boven onze nationale toekomst hangt, worden weggedreven.

De Koningin **werd** dan toch moeder. En een jonge vrouw, die moeder werd, kan weer moeder worden.

De Prinses, die ons geschonken wierd, **kon** profetie zijn van een Prins, dien Gods gunste ons nog in de toekomst beschikt.

En in die hope, ja dan zingen we haar een dubbel hartelijk „welkom” in het leven toe. Zij het H. Doopsel, dat haar zal worden toegediend, voor den Koninklijken Vader, voor Koninklijke Moeder en niet minder voor het wichtje zelf een heilig in aanraking treden met de Verbondsgenade van den Drieënige God.”

Het stuk is te kostelijk om het te becommentariëren. We laten het dan maar opnieuw bij „Oranje Boven”!

v. O.

Foto: M. Koot.



De redactie wil zich graag aansluiten bij de vele goede wensen die in deze dagen geuit worden aan het adres van H.K.H. Prinses Beatrix en Z.K.H. Prins Claus.

Door Gods genade is het nog zo dat het grootste deel van het Nederlandse volk zich verheugt over de geboorte van dit kind in het huis van Oranje.

Terecht is er wel gezegd dat het Nederlandse volk niet monarchaal-gezind is, maar Oranje-gezind.

Busken Huet schrijft in zijn boek „Het land van Rembrand”: „Het geslacht van Oranje-Nassau, dat in de loop van ons tijdvak aan de republiek der Zeven-Provinciën niet minder dan vijf stadhouders leverde en, met uitzondering alleen der nog geen twintig jaren van de Witt's tussenbestuur, onafgebroken aan het hoofd der zaken stond, biedt het zeldzaam verschijnsel ener regerende familie aan, in welke gedurende langer dan een eeuw de opvolging der mannen van buitengewone bekwaamheid door niet één binnengeslopen mediokriteit verbroken of gestremd wordt.”

Niet van elke periode in de geschiedenis kan dit zelfde gezegd worden.

Sedert Koningin Emma staan Vrouwen aan het hoofd der natie. En al is in ons staatsbestel hun invloed terecht belangrijk minder dan van de vijf stadhouders, met dankbaarheid mag geconstateerd dat zij regeerden en regeren op zulk een wijze, dat de eenheid der natie rond de kroon nooit in gevaar is gebracht.

Republikeinse stemmen zijn in ons volk altijd gehoord. Soms luid. Soms wat zachter. Echt vat op ons volk hebben ze echter nooit gekregen. Naar menselijke berekening is dit kind de erfprins van de troon. We hopen dat hij voorspoedig moge opgroeien en als de tijd daarvoor gekomen is, een waardige plaats zal innemen in de rij van Oranje-vorsten.

Nationaal en internationaal is veel in beweging. Wat er allemaal van komen zal, kan wel niemand voorspellen. Moge de Here ons bij de voortduur onder het huis van Oranje het stille en geruste leven schenken.

Redactie.

# Levende met de doden

Zondag 16 april. Een stralende lentedag verzamelt meer dan honderdduizend mensen op een van de onheilsplaatsen uit de recente historie: Auschwitz-Birkenau, waar eens de rails eindigde. Uit heel de wereld zijn ze er heengegaan; het overblijfsel van het oude bondsvolk staat op de plek waar bijna de helft van de joden die in 1939 in Europa woonde is vermoord: vier miljoen mensen van wie de edelgermanen schimpend hebben gezegd, dat ze hier hun "Himmelfahrt" zouden beleven.

Wat moet het voor al diegenen betekend hebben, daar opnieuw geconfronteerd te worden met al het leed dat ze hebben ondergaan? Het heeft gestalte gekregen in het grote monument dat op die van bloed doordrenkte aarde is gebouwd door Italiaanse en Poolse beeldhouwers. We zagen op de t.v., hoe een journalist de Nederlandse groep interviewde, we hoorden dat een van hen er achtzestig verwanten had gelaten. Geslachten zijn er uitgeroeid. En toch is er nu pas een monument gereedgekomen. Was het nodig, of houdt de náám van dat concentratiekamp de herinnering aan deze lugubere geschiedenis van het Derde Rijk voldoende vast? Auschwitz is toch het begrip van de Duitse wandaden geworden? Toch mogen we blij zijn dat een kolossaal vermaan hoog oprijst daar in het centrum van ons continent: een schoorsteen, een crematorium en een gaskamer, met het perron en de rails erbij. Dat was eens het bouwsel van het brein der Hitler-barbarij, dat op zoveel plaatsen in het gebied van het Unterras, in Polen, was verzezen om miljoenen mensen te verslinden.

Wij kunnen ons niet indenken wat dit betekent voor de Joodse medemensen, wier leven deze weg heeft gekruist. We kunnen alleen maar wat woorden stamelen, in de wetenschap dat zij met de doden blijven leven en ieder ogenblik dit lijden opnieuw doorleven. Voor de meesten onzer blijft het bij een plichtmatig herdenken op de vierde mei om daarna weer te leven in het heden. En dat kan ook niet anders. De kinderen van de voor-altijd-gekwetsten — joden en niet-joden — beleven de komende herdenking ook anders, al is er een verblijdende belangstelling bij de jongeren voor deze historie van ons werelddeel.

Het is een van de gruwelijkste en meest realistische monumenten, dat op die zondag is onthuld. Onverbloemd geeft het de werkelijkheid van toen weer voor ieder die op die plek komt. Het staat aan de grenzen van het Avondland, ons werelddeel, dat het christelijk Europa wordt genoemd. Nog nooit is zo direkt in steen vastgelegd wat de historie vermeldt. Het was een christelijk land waarin deze barbarij werd geboren, een land waar eens Luther zijn woord liet gelden. We weten allen wel, dat deze jodenvervolgning niet de eerste is in onze historie. Al in de twaalfde eeuw werden de joden verbrand in Frankrijk en op het Lateraans concilie werd de Davidster voorgeschreven. Maar in een omvang en met een intensiteit als het rijk van rasbloed-en-bodem heeft gemoord, hebben de middeleeuwen dit nimmer gedaan.

De christenheid van Europa draagt schuld, de eeuwen door, al mogen wij in Nederland zeggen, dat ook voor deze verdrevenen ons land een land van vrijheid is geweest en bij ons aan het begin van de pogroms een staking van de Amsterdammers vermeld kan worden. Toch was het een goede gedachte van ds. Kroon, dat hij als christen die zondag bij het monument in Polen wilde staan. Hebben er ook joden gestaan, die christen geworden zijn?

Waar was God in Auschwitz, is een bekende vraag. Deze plek heeft met alles wat er gebeurd is een diepe invloed gehad op het denken van de huidige generatie. Als dit heeft

kunnen gebeuren, moet God dood zijn, zegt men. Al weten wij dat God zegent en straft en beproeft, we zijn maar zo niet klaar met deze werkelijkheid uit onze eeuw. De jongeren stellen ons vragen over dit brok geschiedenis der mensheid en ze zien in eigen tijd dat dit kwaad niet dood is.

Laten we luisteren naar een hymne uit een ander, klein monument-in-woorden, de bundel: **Met bloed en niet met inkt is dit geschreven.** Het is een hymne uit het bekendste ghetto: Warschau, waarvan we over enkele dagen de beelden, de Duitse films, op de t.v. kunnen zien. Ze werd gezongen door de orthodoxe joden voordat ze de gaskamers gingen:

Ik geloof  
met al mijn vertrouwen  
in de komst van de Messias.  
En zelfs als hij draalt  
geloof ik ondanks alles,  
ondanks alles  
verwacht ik Hem iedere dag,  
ik geloof.

Deze liederen vindt u in het jiddisch en in Nederlandse vertaling in deze bundel. Het zijn liederen uit de ghetto's en de concentratiekampen. Het is een aangrijpend bundeltje, zoals het gedicht dat afgedrukt is, laat zien. De laatste hymne is deze:

Wanneer er geen waarheid is  
in God — geloofd zij hij —  
wat voor nut heeft dan alles  
wat ik doe?

Wanneer er geen vertrouwen is  
in zijn verlossing  
heeft 't geen waarde  
zelfs maar 'n ogenblik te leven.

Het boekje besluit met enkele regels uit de brief van Josl Rakower, die in de ruïnes van Warschau geschreven werd even voor hij werd gedood: Nauwelijks een uur nog en ik zal met de rest van mijn familie en de miljoenen anderen de wereld betreden waar geen twijfel en pijn meer zijn. Ik sterf, vervolgd, maar niet als slaaf. Verbitterd, maar niet cynisch, een gelovige, maar geen smekeling. Ik volgde God zelfs wanneer hij mij afwees. Ik hield van God zelfs wanneer hij mij ter aarde wierp, mij tot de dood toe kwelde en mij tot een voorwerp van bespottung en schaamte maakte. En dit zijn mijn laatste woorden tot u, mijn vertoornde God: "Gij hebt alles gedaan om mijn vertrouwen in U te vernietigen, maar ik sterf precies zoals ik geleefd heb: 'Hoor Israël, de Eeuwige, onze God is Eén. In Uw handen, o God, geef ik mijn ziel'".

Zoëven heb ik de documentaire over het ghetto Warschau gezien, filmmateriaal uit de archieven van Himmler, de opperbeul van het Joodse volk. Van Dalsum las de brief van Rakower, die tot de taaiste strijder van het ghetto behoorde, in zijn geheel voor. Maar we kunnen ons niet voorstellen wat deze mensen, geschapen naar Gods beeld, hebben beleefd. Velen hebben hun geloof behouden, zoals we horen uit deze verzen.

## En de oorlog is geëindigd

Over rechte en kromme wegen  
over hete en verwoeste wegen  
loop ik en loop ik  
loop ik en loop ik.  
in de kuil van mijn hart  
de dagboeken van Majdanek en Treblinka's.  
Groot is mijn leed  
Groot is mijn leed.

Mijn ogen nachtenlang niet gesloten  
Mijn lichaam brandend,  
de voeten verlamd, zwaar als lood  
zakken weg in het leed van de Jood.

De joodse graven, de grootste  
over duizenden mijlen gezaaid,  
van ontelbare namen de beste  
van allen de vreugde verwaaid.

De oorlog is lang ten einde  
het vuur allang gedoofd  
maar in mijn ziel brandt eeuwig  
een licht door leed omkleed.

Abraham Szewach

heid. Ook zij waren mensen, geschapen naar Gods beeld en voor een groot deel eens in de kerk gedragen om het sacrament te ontvangen in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. We kijken naar een stuk verwording als de geschiedenis nooit heeft te zien gegeven in deze vertechniseerd-duivelse kracht. Daartoe heeft een onchristelijke rasleer de Nazi's gebracht, in Duitsland en Oostenrijk. Of moeten we Oostenrijk eerst noemen? Was Wenen niet de stad van het anticemitisme bij uitstek? Was het nationalisme in de beide staten niet een machtige exponent in de ontwikkeling tot grote moedigheid?

Vandaag wordt ook de begrafenis van Konrad Adenauer aan miljoenen getoond, en terecht. Hij was de man die getracht heeft de schande uit te wissen en verzoening tot stand te brengen. Is vandaag Ben Goerion, de leider van de staat Israël, niet in Duitsland om hem de laatste eer te bewijzen? Verzoening staat de gerechtigheid niet in de weg, mag deze althans niet in de weg staan. Daarop heeft het wel geleken in Duitsland na 1950. Veel oorlogsmisdadigers zijn niet berecht, omdat men laks was in de opsporing van deze sujetten. Maar wat de justitie in beide landen naliet werd particulier en met heel weinig middelen gedaan.

Dan denken we aan de onvermoeide doorzetter Simon Wiesenthal uit Wenen, die een particulier opsporingsbureau heeft opgericht en vanuit deze stad honderden personen heeft ontmaskerd en aan de justitie bekend gemaakt.

Als er een is van wie geldt wat het op deze pagina afgedrukte gedicht uit bovengenoemde bundel zegt, dan is hij het, die in twaalf kampen heeft gezeten, een fusillade doorstond, zijn moeder zag wegslepen en meende zijn vrouw nooit meer te zullen terug zien.

Jarenlang is hij bezig geweest, eigenlijk begon hij enkele weken na zijn bevrijding uit het kamp Mauthausen met het werk, eerst in Amerikaanse dienst en later voor zichzelf in de plaats Linz, waar Hitler had gewoond en ook Eichmann, wiens familie een paar huizen van zijn bureau woonde. We weten dit uit

zijn onlangs gepubliceerde boek **Moordenaars onder ons**, een boek dat we allemaal moeten lezen. Het is een aangrijpend en een onthullend boek. Het boek is geschreven door een vriend aan wie hij zijn levensgeschiedenis vertelde. Hijzelf beklemtoont steeds, dat hij niet door wraakgevoelens gedreven wordt, maar dat hij de gerechtigheid wil dienen, zoals dr. De Jong in zijn begeleidende brief schrijft.

Een uitgebreid documentatiemateriaal had hij verzameld in de jaren 1947 tot 1954, toen hij ermee ophield, omdat er weinig medewerking bij de rechtbanken was. Hij stuurde zijn stukken naar Jeruzalem, waar 't grote archief van de misdaden is. Temidden van de levenden, de bouwers aan die nieuwe staat op de navel der wereld, in Sion, liggen de documenten van de doden. Ook een monument, dat gebouw van de Yad Washem...

Een dossier hield Wiesenthal bij zich: dat over de verdwijning van Eichmann. In 1960 kreeg de speurder deze man uit handen van Israëlsche agenten en zijn proces in Israël was voor hem een nieuw begin. En niet voor hem alleen. Hij schrijft hoe dit proces in Duitsland de gewetens wakker schudde, hoe men daar beseftte, dat het hele volk in deze ambtelijke moordenaars te schande stond. Nu beginnen nieuwe speurtochten en worden honderden mannen getipt. Het boek lijkt soms een detective, al laat de ernst van de verhalen die gedachte niet toe. Hier, in de 22 verhalen, die hij geselecteerd heeft, komen we teveel tragedies tegen, hoe sober ze ook worden verteld. De ontredde van het leven, ook van Duitsers na de oorlog; de ontmenselijking van het leven zijn het thema van dit boek. Men kan niet begrijpen dat een mens al dat leed heeft kunnen aanhoren op zijn bureau. Ontstellende dingen lees je, b.v. over de organisatie Odessa, die de nazi's, de ss-ers vooral, uit de Heimat loodste, vaak met behulp van geestelijken in Oostenrijk en Italië. Zo komen ze in Zuid-Amerika terecht: Eichmann, Mengele, de kamparts van Auschwitz, Bormann, de rechterhand van Hitler, en Stangl, die nu ontmaskerd is, de man die de dood van 700.000 mensenlevens moet verantwoorden, als hij tenminste uitgeleverd wordt. Hij heeft voor de tip van de man die deze onmens aanbracht, veel moeten betalen: een cent voor iedere vermoorde jood. Hij moest het wel neertellen. We lezen over de school waar de moordenaars voor dit werk werden opgeleid: kasteel Hartheim, waar Stangl gewerkt heeft.

We zullen de verhalen niet navertellen, men leze ze zelf. Het is een boek dat de jongeren niet moeten laten liggen, als ze willen weten wat er gebeurd is. Er is slechter literatuur over de Tweede Wereldoorlog en het sadisme van het nazidom. Een lichtvlek is er in deze donkere hoofdstukken: het heeft als opschrift: De zesendertig rechtvaardigen en beschrijft hoe de Duitser Anton Schmid met de Joden die hij wilde redden uit het ghetto Vilna, werd geëxecuteerd. Hij citeert uit diens laatste brief en schrijft dat hij ervoor zal zorgen dat er een steen op zijn graf komt. Deze man was christen-van-de-daad. Wiesenthal gaat verder, met de medewerking van de Duitse justitie. Een Auschwitz- en Sobibor-proces zijn al verleden tijd, maar andere zullen nog komen. Zijn lege beurs is wat gevuld met het door Nederland geschonken kapitaal van 250.000 gulden.

Door die processen blijven we allen met de doden leven. Ook ons land heeft zijn begraafplaatsen, waar zovelen liggen om hun hulp aan Joodse landgenoten. Zij lieten hun spoor achter en mogen ons inspireren tot het inzetten van alle krachten tegen het onrecht, de onmenselijkheid van de vertreding van het grote gebod van de Heiland: God liefhebben boven alles en de naaste als onszelf. Voor wie dat deden en voor hun nabestaanden is er de-

ze belofte, dat God niet is een God van doden, maar van levenden. Het is de God van Abraham, Izaak en Jakob. En de God van Simon Wiesenthal, de grote rechercheur in dienst van zijn gedecimeerde volk.

25 april 1967.

A. Plaatsman

**Moordenaars onder ons**, uit de dossiers van Simon Wiesenthal, bewerkt door Joseph Wechsberg, uitgegeven door Elsevier, Amsterdam-Brussel in voorjaar 1967. Prijs f 16,50; 368 pagina's. Uit het Engels vertaald door M. Gerritsen en L. Knuwelder. Met voorwoord van dr. L. de Jong.

**Met bloed en niet met inkt is dit geschreven, liederen uit ghetto's en concentratiekampen**, verzameld door Chanah Milner en bewerkt door Wim Gijzen (Bert Bakker/Daamen n.v. 1966). Prijs f 7,90; 141 pagina's.

Hans Jacobs en Bert Stoop: **Het Auschwitzproces**, bericht van de levenden en de doden. Arbeiderspers 1965, 254 pagina's.

## Reformatie en Vrijmaking

Het behoort in onze kring tot de gangbare meningen dat de Vrijmaking van 1944 en volgende jaren een werk van kerkreformatie is geweest.

Er zijn wel vertogen geleverd, waaruit je de indruk kreeg dat de Vrijmaking het grote voorbeeld van een reformatie is geweest en andere reformaties daarbij vergeleken maar kinderspel waren.

Het is dan ook te begrijpen dat, wanneer iemand de euvele moed heeft om te zeggen dat hij er helemaal niet van overtuigd is dat de Vrijmaking een reformatie was, dit enige deining veroorzaakt.

Gaarne stem ik veel scribenten toe dat het binnen onze kerken heel gewoon is wanneer de woorden reformatie en vrijmaking in één adem worden genoemd.

Ik heb er nog eens wat lectuur uit de eerste jaren na de Vrijmaking op nageslagen en het is niet moeilijk een lange lijst met namen van voorgangers op te stellen die zich in deze geest hebben uitgesproken.

Daarmee is in de zaak, die ons in dit artikel gaat bezig houden, nog niets beslist.

Het helpt ook niets wanneer in emotionele geladenheid het ja tegenover het neen wordt gesteld.

Laat ons eerst eens nagaan wat we in een goed spraakgebruik onder het woord reformatie verstaan.

Iedereen weet dat het woord reformatie een deftig, met Latijn vermengd woord voor hervorming is.

Vindt ergens een hervorming plaats dan openbaart zich dat in een aantal duidelijke veranderingen.

Valt het woord kerk-hervorming, dan denken de meeste mensen nog steeds aan de grote wending in het kerkelijk en christelijk leven in de zestiende eeuw, toen mannen als Luther, Calvijn e.a. gegrepen door het Woord van God ijverden voor een hervorming van de kerk naar dat Woord.

De grote keer die deze hervorming bracht werd duidelijk voor ieder.

De prediking, waarin de genade van Jezus Christus tot de gemeente komt, was in de Roomse kerk van haar ere-plaats beroofd.

Wat er nog van de prediking was overgebleven, was vermengd met dwaling. Er was geen bediening van de sacramenten naar de instelling van Christus en de regering was in handen van Paus en geestelijkheid.

Toen de kerk naar het Woord was teruggebracht en naar dit Woord werd hervormd of gereformeerd, was de grote overgang duidelijk.

Er was niet langer een herhaling van het offer van Christus in de mis, maar men kwam samen onder de verkondiging van de offerande van Christus aan het kruis; het christelijk leven was niet langer omgeven door een aantal zelf-uitgedachte sacramenten, maar doop en avondmaal werden bediend naar de instelling van Christus.

De Paus voerde niet meer heerschappij over het erfdeel van Christus, maar de gemeente werd geregeerd naar het Woord door de opzieners.

Er zou nog veel meer te noemen zijn.

Deze diep ingrijpende veranderingen in het kerkelijk leven, waarin teruggerepen werd op het Woord alleen, zijn terecht kerk-hervorming genoemd en voor ieder gelovige was duidelijk dat er een terugkeer was naar de oude paden, na eeuwen van dwaling en verval.

Hoe was de situatie bij de Vrijmaking in de jaren 1944 e.v.

Was er sprake van een diep verval in de kerken?

Waren de Gereformeerde Kerken in Nederland ver afgeweken van het Woord van God en heeft men als in de dagen van Luther en Calvijn dit Woord weer onder het stof van allerlei dwaling en menseninzettingen vandaan moeten halen?

Ieder, die de strijd van die dagen heeft meegemaakt kan weten dat dit niet het geval is geweest.

Er waren wel verontrustende dingen, maar wanneer zijn die er niet in de kerk?

Een volmaakte kerk, die in volkomen gehoorzaamheid jegens haar Heer en Koning leeft, zullen we op deze aarde in onze bedeling vergeefs zoeken.

In de jaren van strijd is er van de kant van de destijds „bezwaarden” herhaaldelijk gezegd dat zij geen breuk wilden en bereid waren in anderen het „houden voor wedergeboren” te dragen.

Ook werd gesteld dat een vrijmaking binnen het kerkverband werd beoogd.

Het is daarom niet juist om vandaag de voorstelling te wekken, als zouden de Gereformeerde Kerken in Nederland in het jaar 1944 zo'n dieptepunt van verval hebben bereikt, dat een reformatie noodzakelijk was.

Wie een betrouwbaar woord wil spreken over de oorzaken en de noodzaak van de Vrijmaking moet zich houden aan de zaken zoals ze lagen — zo u wilt aan de „feitelijke toedracht” — en zich niet verliezen in beschouwingen over een reformatische beweging, die begon in de dertiger jaren, die zich voortzette in de vrijmaking, e.d.

Wie dit doet loopt gevaar groot onrecht te doen aan velen, die zich in de Gereformeerde Kerken vóór 1944 hebben ingezet voor de goede zaak van Jezus Christus.

Belangrijker dan het laatstgenoemde is — voor de zaak die ons bezig houdt — de vraag welke veranderingen zich in het kerkelijk leven na de Vrijmaking hebben voltrokken.

Kwam er een wijziging in de leer van de kerk; werd de kerkenordering opzij gezet?

Niets daarvan; we bleven die we waren.

Zo werden de drie formulieren van enigheid, die vanouds in de Gereformeerde Kerken in ons land uitdrukking waren van ons christelijk geloof, gehandhaafd en een nieuwe binding werd afgewezen.

We bleven voorts de Dordtse Kerkenordering onderhouden.

Hoe dikwijls is er de nadruk op gelegd dat we „gewoon gereformeerd” bleven!

Er waren bij ons geen veranderingen; die waren er bij de anderen die meenden van Christus' wege de kerken te moeten binden aan een wedergeboorte-formule en een nieuw kerkrecht in te voeren.

Kortom, wij bleven, die we waren.

Wanneer deze dingen alzo zijn is er toch niets lelijks gezegd, wanneer broeders in een altijd nodige bezinning tot de conclusie komen, dat het niet juist is de vrijmaking een reformatie te noemen?

Daarmede is niets gezegd ten nadele van ons handelen in die dagen en van een vrucht en zegen, die ons op deze weg is gegeven.

Wanneer anderen het roer wend en wanneer bij anderen verval is gekomen, betekent dit nog niet dat er bij ons reformatie is.

En nu wordt wellicht duidelijk dat we niet een woordenstrijd voeren. De ongerechtigheden van anderen kunnen ons nooit rechtvaardigen.

Als goed vrijgemaakt is dat je de afval van anderen diep kunt peilen en daarvoor applaus krijgt, dreigen er heel ernstige gevaren voor een leven uit genade.

De storm die in onze kerken is opgestoken, komt niet onverwacht.

Het kon niet uitblijven; in grote ijver is men nu bezig het diep verval en de ontzorg van broeders te peilen en je kunt merken dat er een rijke ervaring op dit punt is, want je valt steeds weer in verbazing over de nieuwe vondsten.

Van harte hoop ik dat we het goede in de Vrijmaking niet verloochenen.

Daarvoor is allereerst nodig dat we zakelijk blijven.

Van der Kwast

# De eerste week van de Generale Synode

*Het hieronder volgende artikel werd eerder geplaatst in de Kerkbode van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland, d.d. 22 april 1967.*

*Vanwege het belang van het artikel en het belang van de zaak wordt het ook in "Opbouw" geplaatst.*

In de eerste week is een opzienbarend besluit van de generale synode in de openbaarheid gebracht. Het besluit ds B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van de synode hoewel hij als wettig afgevaardigde van de kerken van Noordholland in Amersfoort was verschenen. Met een wettige geloofsbrief. En dat hoewel hij **reeds lid van de gevormde synode was**. De tweede predikant-afgevaardigde van Noordholland, ds H. van Ommen, heeft, toen dit besluit gevallen was, in een korte verklaring aan de synode meegedeeld, dat dit besluit z.i. de kerken van Noordholland „diskwalificeerde” wijl een van de wettig gezonden vertegenwoordigers van de kerken van Noordholland door de synode niet werd ontvangen of (beter gezegd) werd teruggestuurd. Hij trok daaruit de conclusie dat ook hij deze synode niet kon bijwonen en dat hij zich bij de kerken van Noordholland, die hem afvaardigden, diende te verantwoorden met betrekking tot deze daad.

Wij willen in het volgende dit besluit van de generale synode toetsen. Het is toch zo dat besluiten van kerkelijke vergaderingen ook geen rechtskracht bezitten uit zichzelf. Zij ontvangen ook geen rechtskracht van de vergadering die ze nam. Zij ontlenuen hun rechtskracht voor de gewetens der christenen alleen en uitsluitend aan haar juistheid. Dat wil zeggen aan haar **overeenstemming met Gods Woord, de belijdenis der kerken en de kerkenordering**.

Dit is een grondregel van de gereformeerden, die we onder meer vinden in het slot van art. 31 K.O. Men is gebonden aan besluiten van meerdere vergaderingen „tenzij men voor zichzelf bezwen acht dat zij strijden tegen Gods Woord en de K.O.”. Prof. dr F. L. Rutgers heeft daarvan gezegd in zijn „De rechtsbevoegdheid van de plaatselijke kerk” (blz. 34) „Het was immers op dienzelfden grond, dat de Gereformeerden hun verzet tegen de Roomsche hiërarchie, zonder een besluit van hun concilie af te wachten en zelfs tegenover conciliën volkomen gerechtvaardigd achtten”.

Wij plaatsen verschillende kopjes boven de onderwerpen die bij dit toetsen ter sprake zullen komen.

## A. De wijze waarop deze zaak in behandeling is gekomen

### 1. De gang van zaken

Op 4 april kwamen de afgevaardigden uit de kerken van heel ons land bijeen. Uit elk particulier ressort vier broeders. De afgevaardigden van de verschillende particuliere ressorten ontmoetten elkaar in Amersfoort als gelijken. Een ieder van hen was door de kerken van zijn ressort gestuurd. Met last en volmacht van de kerken die zonden, om over alle zaken die wettig ter tafel zijn met elkaar te handelen in onderwerping aan Gods Woord, in gebondenheid aan de belijdenis en in overeenstemming met de K.O. Samen gingen zij de generale synode samenstellen of „constitueren” zoals de plechtige ouderwetse kerktaal-term luidt.

Men ontmoette elkaar als afgevaardigden uit de onderscheidene particuliere ressorten en men aanvaardde elkaar als zodanig en in deze kwaliteit van gestuurden, gezonden, afgevaardigden. Omdat alle dingen met orde dienen te geschieden komen de afgevaardigden echter met een behoorlijke credentiebrief of geloofsbrief. Dit is een officieel stuk van de hen zendende of sturende kerken, waarin wordt medegedeeld, dat die en die door de kerken zijn gezonden om samen met de anderen de generale synode te vormen. Blijken deze papieren in orde te zijn dan vormen deze onderscheidene afgevaardigden samen de synode. Dan begint de synode. De afgevaardigden kiezen moderamen-leden d.w.z. een voorzitter, een tweetal secretarissen enz. Dat doen zij door middel van vrije stemmingen. Dit is in Amersfoort op 4 april zo gebeurd.

Toen de voorzitter en de andere leden van het moderamen gekozen waren, heeft de praeses of voorzitter de volkomen overbodige vraag gesteld

aan de leden of zij door van hun zetels op te staan instemming met de drie formulieren wilden betuigen. Dit hebben allen gedaan. Ook alle afgevaardigden van Noordholland. Toen dit gebeurd was moest de synode aan haar arbeid beginnen. Dat wil zeggen: aan de stukken die op haar agendum geplaatst waren door de kerken en leden der kerken. Vóór de synode zich echter aan haar arbeid begaf kwamen de afgevaardigden van de Drentse kerken met een klacht dat één van de afgevaardigden van Noordholland (ds Schoep) door zijn ondertekening van de Open Brief aan de Tehuisgemeente te Groningen „een generale problematisering van de belijdenis onzer gereformeerde kerken” zou hebben voorgedragen. En dit laatste zou h.i. onvereenigbaar zijn met zijn betuiging van instemming met de drie Formulieren van enigheid aan het begin van de vergadering.

De synode luisterde naar deze klacht en besloot deze klacht in behandeling te nemen. Resultaat is geworden dat de synode na enkele dagen discussiëren heeft uitgesproken dat er „een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk door ds Schoep ter generale synode en anderzijds de inhoud van de Open Brief.” Toen dit was uitgesproken ging de synode verder. Zij besloot donderdag 6 april ds Schoep „niet te ontvangen als lid dezer gereformeerde generale synode enz.”. Toen kon ds Schoep vertrekken. Wat moest hij anders? Hij is gegaan. Dit besluit hem niet te ontvangen is wat de redactie betreft fout. Hij was al lid. Hij had meegewerkt aan de vorming van de synode! Aan de verkiezing van het moderamen. Het besluit had dienen te luiden: ds Schoep weg te sturen. In feite is dit gebeurd. Ds Schoep is in zijn kwaliteit van afgevaardigde der Noordhollandse kerken, als zodanig als lid van de generale synode, weggestuurd door de rest van die vergadering.

Het trieste geval deed zich bovendien voor dat één van de ouderlingen-afgevaardigden van Noordholland aan deze handeling van de overgrote meerderheid meedeed, terwijl deze ouderling op de particuliere synode van Noordholland zelf aanwezig was toen ds Schoep werd verkozen. Toen heeft hij zijn stem niet verheven tegen de benoeming en afvaardiging van ds Schoep. Te Amersfoort deed hij mee met de afwijzing van ds Schoep! Hoe een mens zulk een duistere houding kan aannemen is een raadsel dat wel nimmer opgelost zal kunnen worden.

### 2. Toetsing van deze gang van zaken

Ten aanzien van de wijze waarop deze zaak door de generale synode in behandeling is genomen is het volgende op te merken.

Ten eerste is op te merken dat de klacht betreffende één van de afgevaardigden van Noordholland niet als een punt op 't voorlopig agendum van de synode voorkwam. Dit kon niet. De klacht is namelijk opzettelijk ingediend na de volkomen overbodige plechtigheid van het instemming vragen en betuigen met de belijdenis der gereformeerde kerken. Maar het had wel behoord dat de klacht op het voorlopig agendum was geplaatst hetwelk aan de kerken tevoren wordt toegezonden opdat de kerken niet alleen zouden weten wat er aan de orde zou komen op de synode, maar ook opdat de kerkelijke vergaderingen als zij wilden, de agendumpunten door bespreking hadden kunnen voorbereiden. De kerken van Noordholland, wie deze klacht van de Drentse afgevaardigden in eerste instantie aanging, hebben er geen kennis van gekregen en er zich niet over kunnen beraden.

Ten tweede is op te merken dat een meerdere vergadering geen andere zaken in behandeling dient te nemen dan de zaken die uit de kerken en door de kerken op haar agendum zijn geplaatst. Het willekeurig aanvullen van het agendum door de leden der synode dient bij de meerdere vergaderingen contrabande te zijn. Voorzover mij bekend houden de meerdere vergaderingen in Noordholland daar streng de hand aan. Als men dat niet doet, waar is het einde? Als men dit niet uit principe weigert dan is in de grond het hek van de dam en kunnen deze dingen telkens gebeuren en is het denkbaar dat je een synode krijgt zoals in 1942-'43, die zichzelf steeds continueerde door nieuwe zaken op haar agendum te plaatsen, zaken die helemaal niet door de kerken of uit de kerken op haar

tafel waren gelegd maar die de leden der synode er zelf op legden. Dit is één van de verschijnselen van de „hiërarchie” waar men in onze kerken zo bang voor was en terecht.

Bekend is de generale synode van A'dam 1936 waar het punt van de dusgenaamde meningsverschillen van die tijd in behandeling werd genomen hoewel het punt door geen enkele kerk of kerkelijke vergadering op het agendum der synode was geplaatst. Een paar leden van de synode hebben het toen de synode bezig was, voorgedragen en de synode nam het punt in behandeling.

Wat een onheil is er uit voortgekomen! De synode van Amersfoort had geen recht dit punt aan haar agendum toe te voegen. Het stond er niet op.

Ten derde. Wanneer iemand zou willen tegenwerpen dat in dit geval aan de afgevaardigden van Drente was opgedragen door de kerken van het ressort Drente, over deze zaak te spreken, dan antwoorden wij: goed. De afgevaardigden hadden de zaak dan ter sprake moeten brengen vóór de constituering der synode. Mogelijk had men dan niet tot een vlotte samenstelling van de synode kunnen komen omdat sommigen de Noordhollandse afvaardiging niet hadden willen aanvaarden. Dan had de samenstelling van de synode maar wat later tot stand moeten komen. Dat zou er weinig toe gedaan hebben. Was de klacht vóór de constituering ter sprake gebracht, dan was duidelijker geworden dan het nu geworden is, dat het bezwaar van de Drentse afgevaardigden de **kerken van Noordholland betroof**.

Immers de kerken van Noordholland zijn aansprakelijk voor het zenden van deze haar afgevaardigden. Zij zijn verantwoordelijk. Dit feit is nu zo in de mist geraakt dat de ouderling-afgevaardigden blijkens de synodeverslagen in de pers, geen blijk hebben gegeven dat zij dit begrepen hebben. Ds Van Ommen heeft dit wel begrepen. De synode heeft door deze onregelmatige wijze van in behandeling nemen die mist zelf verspreid.

Ten vierde. Het in behandeling nemen van deze zaak op een verkeerde wijze heeft behalve het bovengenoemde **onaangename gevolgen**. Niet alleen voor de kerken van Noordholland wier afgevaardigden verdeeld zijn. De een blijft de zittingen der synode bijwonen, de ander niet. De een is gebracht tot een zich gedragen op een manier die niet te verantwoorden is. De ander weigerde deel te nemen aan een synode die de kerken van Noordholland „discrimineerde”. Deze verwarring behoort tot de onaangename gevolgen van de verkeerde wijze van het in behandeling nemen van dit punt.

Er zijn meer gevolgen. De kerken die allemaal netjes het voorlopig agendum van de generale synode te voren toegezonden gekregen hadden, konden niet weten dat de inhoud van de Open Brief in behandeling zou komen ter synode. Deze Open Brief is behandeld en beoordeeld. De klacht van de Drentse afgevaardigden raakte immers de ondertekening van de Open Brief door ds Schoep. Geen van de kerken en geen van de afgevaardigden (uitgezonderd die van de Drentse kerken) hebben zich kunnen voorbereiden op een behandeling van deze Open Brief. Kwam niet voor op het agendum. Bij verrassing is de Open Brief op de tafel van de synode gekomen, en door de synode be- en veroordeeld. En dat zonder dat deze zaak in de kerkelijke weg op haar agendum was geplaatst. Wat is de synode van Amersfoort tot een hiërarchisch optreden vervallen.

Ten vijfde. De beoordeling en veroordeling van de inhoud van de Open Brief heeft tot gevolg dat door een „bliksembesluit” niet één maar alle ondertekenaars van de Open Brief veroordeeld zijn als mensen die „een generale problematisering van de belijdenis der gereformeerde kerken” voorgedragen hebben. Tot de ondertekenaars van de Open Brief behoren maar even 19 dominees. Men kan zeggen: met één penne-streek heeft de generale synode van Amersfoort negentien onbesproken dienaren des Woords veroordeeld op grond van bovengenoemd kwaad<sup>2)</sup>. En dat kwaad is geen kleinigheid. Ik kan mij voorshands in de gemeente niet iets ergers denken met name voor een dienaar des Woords.

En dat onverhoord. Dit laatste is nog het erg-

ste. Veroordeelt onze wet iemand zonder hem eerst gehoord te hebben? Zo iets doet geen enkele rechter in een zg. rechtsstaat. Kan niet. Je mag niet onverhoord veroordeeld worden. De synoden van '42 en '43 hebben het met Schilder gedaan. Wat is daarover gefulmineerd. Terecht. De synode van Amersfoort heeft hetzelfde gedaan in veel sneller tempo. Toen zij op een goede morgen wakker werden konden de meeste van de veroordeelden in de krant lezen dat zij door de generale synode veroordeeld waren en wel op grond van een vreselijk misdrijf in de kerk. Hun kerkeradsleden konden het diezelfde morgen ook in de krant lezen dat hun dominee, van wie ze niets verkeerd wisten noch vermoeden, veroordeeld was. Hun gemeenteleden konden hetzelfde lezen. Tijd voor een advocaat om op zijn minst hun zaaksgerechtigheid te verdedigen ontbrak zelfs. Er was nergens tijd voor dan voor een snelle veroordeling.

Moet ik nog aanwijzen hoe zeer dit doen van het begin tot het eind in strijd is met het Woord des Heren dat eist dat we recht en gerechtigheid zullen doen? Moet ik nog aanwijzen dat dit doen in strijd is met de eenvoudigste eisen van recht doen? Met de voor de hand liggende eisen van naastenliefde en broederliefde? Wat onrechtmatig is, is in strijd met liefde en recht.

Onrechtmatig is dit. En hiërarchisch.

#### Hiërarchisch.

Zonder dat uit de kerken of door kerkelijke vergaderingen deze zaak op de tafel van de synode gelegd is op ordelijke manier zijn daar in Amersfoort op donderdag 6 april negentien dienaren des Woords, onverhoord, schorsingswaardig verklaard. En dat over het hoofd van de particuliere synodes en over het hoofd van de classale vergaderingen heen. Over het hoofd van deze mindere vergaderingen heen wordt aan de respectieve kerkeraden voorgeschreven hoe zij met hun dominee te handelen hebben.

#### Onrechtmatig.

Zo wordt de hele kerkenorde in de praktijk — zonder dat er een door de kerken goedgevonden wettig besluit daartoe strekkende is geweest — terzijde gesteld. Naar de kerkenorde is dit namelijk niet mogelijk. In 1944 is ds D. van Dijk van de toenmalige synode weggestuurd omdat hij (en ook ds B. A. Bos) liet blijken, bij herhaling, dat hij verschillende besluiten van deze synode niet voor vast en bondig hield. Zij moesten verklaren dat zij de besluiten der synode wel voor vast en bondig hielden. Ds D. van Dijk heeft toen een uitvoerige verklaring ingediend die in haar geheel staat afgedrukt in zijn boekje „Hoe het geworden is” (Oosterbaan, Goes). Wij citeren wat hij schrijft over het onrechtmatige van deze eis door de synode gesteld.

„Onrechtmatig is de ons gestelde eis ook, omdat de Synode hiermee feitelijk censuur gaat oefenen over onze leer buiten onze kerkeraden om, in 't algemeen, met voorbijgaan van de mindere vergaderingen.” (blz. 120).

„Als de Synode mij nu niet „vertrouwde”, had zij dan niet moeten beginnen met zich te wenden tot de kerkeraad, die mij afvaardigt naar de classis, tot de classis die mij afvaardigt naar de Particuliere Synode, tot de Particuliere Synode, die mij naar de Generale Synode zond? Stel, dat ik op grond van mijn verklaring als lid der Generale Synode gewraakt word, dan zullen daardoor immers feitelijk al deze vergaderingen, die mij ongerept handhaafden, in staat van beschuldiging worden gesteld?” (blz. 121).

De synode van Amersfoort is in feite op deze wijze censuur gaan oefenen over de „leer” van ds Schoep. En tegelijkertijd over de „leer” van achttien andere predikant-ondertekenaars van de Open Brief. De synode van Amersfoort „vertrouwde” ds Schoep niet. Had zij niet moeten beginnen met zich te wenden tot de kerken van Noordholland?

We eindigen dit gedeelte met de herinnering aan wat in artikel 85 van de K.O. staat over de meerdere vergaderingen: „Geen kerk zal over andere kerken enige heerschappij voeren”. Dit is de grondregel voor het samenleven van de plaatselijke kerken in het kerkverband. Greijdanus heeft in zijn voortreffelijk, nauwkeurig, schriftuurlijk geschrift „Schriftbeginselen van kerkrecht” (Boersma, Enschede) o.a. gezegd: „Daarom hebben ook de meerdere vergaderingen geenerlei eigen bevoegdheid of zeggenschap en macht van regeling, ingrijpen, censuur, schorsing, afzetting, in of over eenige kerk, tot haar behorende, dan voorzover die kerk daartoe zoodanige bevoegdheid over zich aan die meerdere

vergadering tevoren verleend heeft. Doch die voorafgaande machtsverleening is reeds bij voorbaat, en wel sedert eeuwen, door de kerken onderling, bij het aangaan van haar verband afgevoerd en afgesneden, in art. 85 K.O.” (blz. 14).

„Al dergelijk ingrijpen is nu, en reeds sedert den aanvang van ons Gereformeerde kerkverband niets dan menselijke ongeoorloofde, hiërarchische aanmatiging, ook al hebben onze vaders in vroeger eeuwen zich mede daaraan wel schuldig gemaakt” (blz. 14).

#### B. De zaak zelf

We komen nu tot de zaak zelf van de veroordeling en wegzending van ds Schoep.

Vooraf willen we duidelijk stellen dat dit na het voorafgaande overbodig is. Eigenlijk is het, omdat het overbodig is, ongewenst. Overbodige dingen moet men niet doen.

De synode heeft zichzelf als rechter opgeworpen. Zij was door de kerken niet verzocht deze zaak ter hand te nemen. Zij was niet door de kerken verzocht om in deze zaak als rechter op te treden. Zij was niet bevoegd.

Wanneer een onbevoegde als rechter optreedt is het niet nodig het door hem gevelde vonnis te weerleggen! Als je het doet bevordert je de gedachte dat je zijn vonnis toch erkent. Met andere woorden dat je wel zegt dat hij onbevoegd is, maar dat je het niet méént. Wij zijn ons bewust dat we dit misverstand in de hand werken door nu, ná het voorafgaande deel van ons artikel, toch op de zaak en de behandeling en beoordeling van de zaak in te gaan.

Dat wij het toch doen in enkele voorlopige opmerkingen komt omdat wij het woord van de Here Jezus in gedachtenis en praktijk willen brengen dat we als men ons dwingt één mijl mee te gaan, we zelfs twee mijlen zullen meegaan. We gaan twee mijlen mee.

#### 1. Wat heeft de synode uitgesproken?

Dat er „een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds B. J. F. Schoep ter vergadering, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde.”

#### 2. Wat voor gronden heeft de synode in de Open Brief gevonden voor deze uitspraak?

Met andere woorden: wat voor verkeerd staat er naar het oordeel van de synode in de Open Brief, op grond waarvan de synode gekomen is tot de uitspraak van een „tegenstelling” tussen de instemming met de belijdenis en de instemming met de Open Brief?

De synode heeft de gronden voor haar uitspraak gegeven in twee oordelen. Oordeel A en oordeel B.

In oordeel A wordt gezegd dat uit enkele citaten uit de Open Brief blijkt dat „dit niet anders is dan het disputabel stellen van de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis, waardoor zij als hoofdsom van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken enz.”

In oordeel B wordt gezegd dat door een ander citaat uit de Open Brief zou bewezen zijn „dat inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 der N.G.B. niet worden nagesproken.”

Wij willen eerst „oordeel A” en daarna „oordeel B” aan een nader voorlopig onderzoek onderwerpen.

3. Wat oordeel A betreft: daarin wordt uitgesproken van enkele citaten, (die de lezer kan vinden in het Ger. Gezinsblad van 8 april, pag. 4, 1e kolom — waarnaar we wel mogen verwijzen omdat het niet mogelijk is die lange stukken in hun geheel over te nemen —) dat dit niet anders is dan een disputabel stellen van de inhoud van de belijdenis in de eerste plaats en vervolgens van het katholiek of algemeen karakter van de belijdenis.

We herhalen: „niet anders dan” een disputabel stellen van de inhoud der belijdenis. Dat wil dus naar de letterlijke bewoordingen zeggen, dat in deze citaten niet anders staat dan de inhoud van de belijdenis ter discussie stellen, waardoor de waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken. Dit is geen kleinigheid! Jonge mensen die belijdenis des geloofs afleggen krijgen in de eerste vraag zich voorgehouden of zij verklaren, dat zij de leer die in het Oude en Nieuwe Testament en in de Artikelen des christelijken geloofs begrepen is, en die in de kerk alhier geleerd wordt, houden voor de „waarachtige en volkomen leer der zaligheid”. Daar zeggen zij „ja” op. Hier beweert de synode dat ds Schoep en nog achttien andere dienaren des

Woords uit onze kerken „niet anders” zouden hebben uitgesproken in enkele zinnen van de Open Brief dan dat zij de leer van het O. en het N. Testament die in de Artikelen des christelijken geloofs begrepen is enz.” **betwijfelen.** „In twijfel wordt getrokken” staat er! Deze dienaren des Woords zouden niet één of enkele verkeerde leringen hebben, niet enkele dwalingen voortstaan, maar zij wijken, volgens de mening van de synode der gereformeerde kerken in Nederland over de hele linie af. Zij betwijfelen de hele belijdenis. Lees ik teveel in oordeel A? Nee, er staat „de inhoud” van de belijdenis. Dat is de algehele inhoud. Beperkingen zijn er niet bij geplaatst door de synode. De hele inhoud. Dus volgens de openbaar gemaakte mening der synode betwijfelen deze dominees alles wat in de drie Formulieren staat over de enige christelijke troost. Wat in de Catechismus wordt geleerd in de 52 zondagsafdelingen. Wat in de Ned. Geloofsbelijdenis wordt beleden in de 37 artikelen van artikel 1 tot en met art. 37. Wat in de vijf hoofdstukken van de Dordtse Leerregels wordt uitgesproken. Dat wordt in oordeel A van de synode gezegd.

Het lijkt bar. Wie zoiets beweert die moet toch wel de bewijzen leveren. Niet? Welk bewijs levert de synode voor deze exorbitante veroordeling van 19 dienaren des Woords en nog wel onverhoord? Welk bewijs? Ik lees helemaal geen bewijs. Ja ik lees een citaat uit de Open Brief. En dan lees ik dat de synode in dit citaat dit constateert. En dit van oordeel is. Maar voor een oordeel moet men goede gronden aanvoeren.

Doch we zijn er nog niet. In „oordeel A” staat ten tweede, dat in 't citaat uit de Open Brief ook het „katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis” in twijfel wordt getrokken.

Ik kan dit niet in het citaat lezen. Maar ik kan er wel inkomen dat een ander dat meent te moeten lezen. Ik kan er begrip voor opbrengen dat iemand dit zou denken.

Voor het eerstgenoemde oordeel over de in twijfel-trekking van de inhoud der belijdenis, kan ik geen begrip opbrengen. Ik vraag: waar is het bewijs voor zulk een stelling? Moet ieder dit geloven op gezag van de synode? De synode weet toch wel dat we niet op haar gezag behoeven te geloven? We leven toch niet meer in de Middeleeuwen? Ook toen zouden velen dit niet op gezag hebben aangenomen.

Voor deze tweede mening in oordeel A kan ik begrip opbrengen. De tekst van de Open Brief is niet overal helder. Maar dat wil ook niet meer zeggen dan ik neerschreef, dat het een „mening” is van de synode die zij in de vorm van een „oordeel” publiek heeft gemaakt. Een mening waar-tegenover ik bijvoorbeeld, en ieder ander, zijn mening over dit citaat kan stellen met evenveel kans op juiste interpretatie van wat in het Open Brief-citaat staat over het karakter der belijdenis.

Ik wil er niet veel over opmerken. Zo nodig komen wij er in de toekomst op terug bij leven en welzijn. Nu alleen dit. In het citaat worden drie vragen gesteld: 1e met betrekking tot het historisch fundament van de Gereformeerde Kerken in Nederland; 2e over de verhouding tot de andere (gereformeerde) kerken in binnenland en buitenland en 3e over de functionering van de belijdenis in eigen gemeenschap en naar buiten.

Mag men onder ons zulke vragen niet stellen? Is het stellen van vragen, als zij van bepaalde zijde worden gesteld, een zonde?

Antwoorden op de gestelde vragen worden in de Open Brief, voorzover ik zie, niet gegeven. Dus ook geen verkeerde antwoorden.. Geen ongereformeerde antwoorden.

Op grond van enkele vragen die opgeworpen zijn over zeer belangrijke verhoudingen, die onder ons ter discussie staan, dacht ik, werd door de synode dit vernietigende vonnis geveld.

Vernietigend is het vonnis van de synode over negentien dominees. Deze dominees zijn als dienaren des Woords in een gereformeerde kerk radicaal uitgerangeerd. Als zij hun handtekening onder de Open Brief niet onverwijld terugtrekken, moeten zij worden afgezet volgens dit vonnis van de synode. Of de gereformeerde kerken moeten dit vonnis van de synode voor kennisgeving aannemen en het naast zich neerleggen! Dit laatste verdient het.

Toen in de 17e eeuw door de synode van Dordrecht de arminiaanse dwaalleer werd veroordeeld, betekende deze veroordeling van de leer der arminianen ook een vernietigend vonnis voor de betrokkenen. Toen heeft die synode geen moeite gespaard om de dwaalingen der armi-

nianen nauwkeurig te formuleren met de woorden van de arminianen zelf, en daarna elke verkeerde stelling met letterlijke uitspraken der Schrift te weerleggen. Zo leverde die synode het overtuigend bewijs uit de Schriften van de dwalingen die de arminianen voorstonden.

De synode van Amersfoort had voor haar vernietigend vonnis over de negentien ondertekenaars-predikanten van de Open Brief ook het overtuigend bewijs uit de Schriften zelf moeten leveren. Hal de synode dit gedaan (zij deed het niet) dan zouden alle gereformeerden dit oordeel aanvaarden omdat zij het moesten toestemmen. Zij zouden door Gods eigen heilig Woord overtuigd zijn. Dat zijn ze nu niet. En als ze gereformeerd willen blijven zullen zij door Gods Woord overtuigd willen worden en anders zullen zij de synodale veroordeling niet aannemen, maar naast zich neerleggen.

#### 4. Nu oordeel B van de synode.

In „oordeel” B wordt gezegd dat door een ander citaat uit de Open Brief zou bewezen zijn „dat inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 der N.G.B. niet worden nagesproken.”

Laten wij met betrekking tot deze woorden van de synode eerst mogen vragen naar de betekenis van de uitdrukking „het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking”. Wat is dit? Wat wil dit? Wordt met dit fundament het éne fundament bedoeld waarvan de apostel Paulus heeft geschreven in 1 Kor. 3 : 11? Vergelijk ook Efeze 2 : 20 en Ef. 3 : 14-19. Vergelijk eveneens Ef. 4 : 5 en 6 en 1 Tim. 3 : 15-16.

Ik herhaal: wordt dit fundament waarvan de synode spreekt hetzelfde fundament bedoeld waarvan de Schrift spreekt in bovengenoemde plaatsen?

Zo ja, waarom het dan niet gezegd met de woorden der Schrift? Die zijn duidelijk in de hele gereformeerde wereld.

Wat is het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking?

Die vraag, daar zit ik nu mee.

Die wordt niet beantwoord. In de Open Brief staan zinnen die niet voor iedereen dadelijk volkomen duidelijk zullen zijn wat hun strekking en bedoeling betreft. In de tekst van het besluit der synode staan eveneens uitdrukkingen die niet duidelijk zijn.

Hier hebben we er een van.

Men krijgt uit de uitdrukking „schriftuurlijk-confessioneel fundament” de indruk dat daarmee wat anders wordt bedoeld dan het éne fundament dat gelegd is, waarvan de apostel Paulus spreekt. Is het fundament van de kerken der vrijmaking dat hier van de toevoeging „schriftuurlijk-confessioneel” wordt voorzien wat anders dan het fundament van Paulus en van de katholieke kerk? Men moet het wel denken.

Ik wil hier verklaren dat ik mij van dit „andere” fundament distantieer. Ik wil er graag aan toevoegen dat toen ik mij ruim twintig jaar geleden vrijmaakte van de onschriftuurlijke besluiten van de toenmalige generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, ik dit deed om bewust te blijven op het éne fundament waarvan de apostel Paulus heeft geschreven. De toenmalige synode ging door haar uitspraken en vooral door haar tuchttoefeningen van dit fundament af naar mijn en veler overtuiging. Ik heb al de jaren daarna geleefd en gewerkt in de mening dat de kerken der vrijmaking geen eigen, apart fundament hadden. Maar dat zij wilden staan op het éne fundament dat gelegd is, het fundament van de heilige algemene christelijke kerk.

Hebben de kerken der vrijmaking nu een verbijzondering van dit éne fundament tot fundament? Dan — het spijt mij dat ik het moet constateren in dat geval — zijn zij over de grens van kerk en secte heengegaan. Katholieke kerk af.

Haar ere kwijt.

Ik ben geen verdediger van de inhoud van de Open Brief. Zonodig kunnen de ondertekenaars van de Open Brief dat beter dan ik. Maar als de synode het fundament van de kerk als een verbijzondering van het éne fundament der algemene christelijke kerk omschrijft, geeft zij de indruk dat de Open Brief-ondertekenaars deze verbijzondering van de katholieke kerk op het oog hadden toen zij gewaagden van „vrijmakingsgeloof”.

De ondertekenaars zullen nog gelijk krijgen.

5. Na deze vraag over de betekenis van de door de synode gebezigde schriftuurlijk gezien onheldere uitdrukking het volgende. Inzake dit fundament van de kerken der vrijmaking zou-

den de artikelen 27-29 van de N.G.B. niet worden nagesproken in de Open Brief.

Een mens is in eerste instantie geneigd te vaststellen dat dit zo is, is dat dan zo'n doodzonde? Natuurlijk is het goed dat scribenten de belijdenis naspreken als zij over welke zaak dan ook handelen. Maar als het eens gebeurt dat scribenten daar in falen dan kan men daarop wijzen, maar behoeft men toch niet zo nerveus te doen door op zulk een flater een vernietigend vonnis te bouwen voor de betrokkenen. Als we op deze wijze te werk willen gaan, zie ik kans om over verschillende geëerde broeders een veroordeling te gaan opbouwen.

Op deze wijze is er geen mogelijkheid meer gebleven voor vergissingen en mislagen onder ons. Dit getuigt van een vreemdsoortig cerebraal perfectisme. Niet van schriftuurlijk-confessioneel denken en spreken.

Er zijn meer vragen.

Boven stelde ik de vraag: wat is dit fundament van de kerken der vrijmaking?

Nu vraag ik: staat dit fundament van de kerken der vrijmaking in de artikelen 27-29 N.G.B. te lezen?

Dit is een interessante zaak.

Waarschijnlijk heeft de synode bedoeld: wij lezen dat er in. En heeft zij bedoeld te zeggen tot de ondertekenaars van de Open Brief: u moet dat er ook in lezen!

Als deze ondertekenaars van de Open Brief zeggen: wij kunnen de verbijzondering van het éne fundament der kerk die u, synode, er in gelezen wilt zien, er niet in vinden, wat dan?

Dan moet de tekst van de belijdenis zelf beslissen. Als die tekst niet zelf kan beslissen dan moest de synode dit niet uitgesproken hebben. Immers de uitspraak van de synode komt in dit geval neer op een interpretatie van een stukje uit de belijdenis. En op een binding aan deze interpretatie.

Ik meende voor mezelf dat wij in 1943 inzake het binden door een kerkelijke vergadering aan een interpretatie van een stukje der belijdenis leergeld betaald hadden.

Toen zeiden wij van die binding aan een interpretatie van een stukje der belijdenis: dit is het invoeren van een vierde formulier van enigheid. Immers, de gereformeerden hebben zich willen laten binden door de belijdenis der gereformeerde kerken, doch niet door interpretaties van stukken uit de belijdenis.

We staan voor de zaak dat de synode van Amersfoort heeft gebonden aan een naspreken van de artt. 27-29 N.G.B. in de door haar gewenste, geëiste, bindend voorgeschreven zin.

Daarmee heeft de synode een vierde formulier van enigheid ingevoerd.

Overbodig te zeggen dat geen enkele kerk aan dit formulier gebonden is.

Gewenst dit duidelijk uit te spreken.

#### C. Het z.g. Schriftbewijs

##### 1. Waartoe dient dit?

Om duidelijk aan te tonen dat dwaalleer in tegengestelling staat tot het geschreven Woord van God. Het geschreven Woord is „de hoogste rechter” in geschillen in de gemeente. Deze term „hoogste rechter” in geschillen betreffende de dienst des Heren ontleen ik aan de Geloofsbelijdenis van Westminster, art. 1. Alle besluiten van synodes en meningen van schrijvers en leringen van mensen, moeten worden onderzocht met de Schrift open. En we kunnen alleen rusten in de mening des Geestes. De Geest spreekt in en door de Schriften. Matth. 22 : 29 en 31; Hand. 28 : 25; Luk. 10 : 26.

In art. 5 van de N.G.B. spreken onze kerken uit dat we naar de Schriften „ons geloof reguleren”, het daarop „gronden” en het „daarmee bevestigen”. En in art. 7 staat dat wij daarom „van ganser harte verwerpen al wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt, gelijk ons de apostelen geleerd hebben, zeggende: Beproeft de geesten of zij uit God zijn, 1 Joh. 4 : 1. Insgelijks: Indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in uw huis, 2 Joh. 10.”

Het zogenaamde schriftbewijs dient dus te laten zien dat de woorden der Schrift de voorgestane dwalingen weerleggen.

##### 2. Wat heeft de synode uit de Schrift aangevoerd?

De synode heeft overwogen dat de ware kerk pijler en fundament is, 1 Tim. 3 : 15 slot; in welke waarheid naar het gebed van de Here Christus de eenheid van de heilige algemene christelijke kerk gelegen is, Joh. 17 : 17-22; vergelijk ook Matth. 28 : 19, Mark. 16 : 15, Openb. 22 : 18 enz.

Begint u de eerstgenoemde tekst op te slaan in uw bijbel dan ziet u dat de apostel daar schrijft: dat de gemeente van de levende God een pijler en fundament der waarheid is. Leest u verder — dat moet u vooral doen — dan ziet u, dat de apostel aansluitend aan de genoemde woorden, schrijft, dat het geheim der godsvrucht is — dat is hier hetzelfde als de waarheid, waarvan de gemeente „een pijler en fundament” genoemd is — dat God „Zich heeft geopenbaard in het vlees, is gerechtvaardigd door den Geest, is verschenen aan de engelen, is verkondigd onder de heidenen, gelooft in de wereld, opgenomen in heerlijkheid.”

Ik vraag in grote ernst: is er een van de predikanten-ondertekenaars van de Open Brief bekend die dit geheimenis der godsvrucht niet zondag aan zondag predikt?

Wie van de vijftientig broeders ontkent de waarheid van het evangelie? Daarover schrijft de apostel. Over niets anders.

U wil ook wel eens teruglezen in uw bijbel. Dat wil zeggen: uitgaande van de tekst van 1 Tim. 3 : 15 slot, waar staat dat de gemeente pijler en fundament der waarheid is, moet u eens beginnen te lezen bij het begin van de brief. Hoofdstuk 1. Daar schrijft de apostel over de dwaalleraars en hun dwalingen, 1 : 3-11. Ik vraag opnieuw in grote ernst: is er een van de predikanten-ondertekenaars van de Open Brief die deze of dergelijke dwalingen voorstaat?

Leest u ook eens uit deze brief hoofdstuk 6 : 2 en volgende verzen. Naar dit stuk van de brief heeft de synode verderop nog verwezen! De apostel schrijft Timotheüs hoe hij moet onderrichten en vermanen in de gemeente:

„Indien iemand een andere leer verkondigt en zich niet voegt naar de gezonde woorden van onze Here Jezus Christus en de leer der godsvrucht, dan is hij opgeblazen, hoewel hij niets weet, en heeft hij een zwak voor geschillen en haarkloverijen, een bron van nijd, twist, lasteringen, kwade vermoedens en geharrewar bij mensen die niet helder meer zijn van denken en het spoor der waarheid bijster geraakt zijn, daar zij de godsdienst als iets winstgevends beschouwen.”

Opnieuw vraag ik in grote ernst: is u bekend dat een van de negentien predikanten-ondertekenaars van de Open Brief zich niet voegt naar de gezonde woorden van onze Here Jezus Christus?

Laten zij die dit weten het zeggen.

Aanwijzen dat het evangelie, het geheimenis der godsvrucht, door hen wordt weersproken.

Wie van hen stemt niet in met de woorden van de apostel dat de gemeente een pijler en fundament der waarheid is?

#### 3. Wat had de synode moeten aanvoeren?

Dat de Open Brief de waarheid van het evangelie weerspreekt. De synode had de geesten moeten beproeven of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn in de wereld uitgegaan. Hieraan onderkent gij den Geest Gods: iedere geest die belijdt dat Jezus Christus in het vlees gekomen is, is uit God; en iedere geest, die Jezus niet belijdt, is niet uit God. 1 Joh. 4 : 1-3.

4. Onze conclusie moet zijn: de synode is op het meest belangrijke punt, namelijk het beproeven van de geesten of zij uit God zijn, volkomen in gebreke gebleven.

Hiermee zijn we ook aan het einde.

We hebben bovenstaande niet met vreugde geschreven. In de vele jaren waarin we in onze kerkbode geschreven hebben, hebben we nimmer met zoveel droefheid in ons hart geschreven als deze keer.

Uit de diepten.

Dit is een dieptepunt in het bestaan onzer vrije kerken.

Uit de diepten roep ik tot U, o HERE.

Laten uw oren opmerkende zijn, Here onze God.

Amsterdam.

J. Meester.

1) De citaten hier en in het verslag ontleen wij aan het Ger. Gezinsblad van 7 en 8 april dat uitvoerige en naar we menen nauwkeurige verslagen heeft gepubliceerd van de discussies ter synode gevoerd en van de uitspraken door de synode gedaan, voor welke verslagen we gaarne onze erkentelijkheid uitspreken. Zonder deze verslagen zouden wij niet in staat zijn geweest deze toetsing te verrichten.

2) Door de synode in laatster instantie iets anders geformuleerd. Zie in het tweede deel van ons artikel.

## TE BERDE

Waar het hart vol van is, loopt de mond van over; mááár, je kunt ook van het goede te veel krijgen. Wie het vatten kan, vatte het.

We zijn Dr Verbrugh nog een woord schuldig. Wij zouden geleugend hebben, althans wij zouden naar zijn zeggen: zacht uitgedrukt onwaarheid gesproken hebben (O.P. d.d. 25 maar j.l.).

Wij hadden geschreven dat het GPV aan de koninklijke macht een omvang wil geven die zij nimmer in de Nederlandse geschiedenis gehad heeft. Wij meenden in onze onschuld met deze opmerking niet meer dan een open deur in te trappen, maar ontdekten uit het geschrevene van Dr V. dat onze opmerking hem als azijn in de mond smaakte. Dit bevreedt ons wel maar geeft toch de burger moed: zou het GPV in deze als dwalende kinderen gehandeld hebben? Art. 7 van het G.P.V. program bepaalt kort gezegd dat de koning de bevoegdheid moet hebben om ten eerste het regeerbeleid aan de grondwet te toetsen en ten tweede, wetten en maatregelen die (z.i.) in strijd zijn met de grondwet onverbindend te verklaren. Als Dr V. nu zo vriendelijk wil zijn om aan te tonen dat er vroeger in ons land een koning of koningin is geweest die deze bevoegdheden heeft bezeten of misschien nog meer, dan trekken wij onmiddellijk onder aanbieding van welgemeente excuses onze woorden in, verbranden al onze boeken en beloven hem op handslag dat hij nooit meer een woord van ons zal horen. Als Dr V. zijn woorden niet waar kan maken, dan hebben wij een bescheiden verzoek n.l. dat hij zijn lezers bekend maakt dat hij zich in deze heeft vergist.

Dr V. meende onze stelling te kunnen weerleggen met de opmerking dat het GPV geen absolutisme wil en dat de koning zijn macht zal (moeten) gebruiken ter handhaving van de grondwet. Wij zijn hem zeer erkentelijk voor deze mededeling en haasten ons te verklaren dat wij de goede bedoelingen van het GPV niet in twijfel trekken maar, zijn mededeling houdt geen contra-betog van onze stelling in.

Verder moet het ons van het hart dat wij t.a.v. het GPV nog meer beweerd hebben en dat hij daar ook niet op ingegaan is. Overigens willen wij Dr Verbrugh gaarne tegemoet komen en het onze zeggen over zijn gratis mededeling maar dan wel met het verzoek goede nota te nemen van onze opmerking hierboven, dat wij niets beweerd hebben over absolutistische neigingen van het GPV. Nu de verkiezingen achter ons liggen, willen we van ons hart geen moordkuil maken en openlijk verklaren dat ons inziens het GPV met zijn mening over het koningschap een bedreiging vormt voor de Nederlandse democratie en de weg voor de koning open om diktator te worden. Als toch de koning het regeerbeleid mag toetsen aan de grondwet, dan houdt deze bevoegdheid tevens in dat de koning het regeerbeleid mag wijzigen. Dat betekent dus in feite dat de koning de mening van de gekozen Staten-Generaal mag terzijde schuiven zoals dat ook duidelijk blijkt uit het ten tweede, dat de koning wetten en maatregelen onverbindend mag verklaren. Wij veronderstellen dat Dr V. nu popelt om ons in de rede te vallen met de opmerking: „de koning mag alleen het regeerbeleid wijzigen en/of wetten onverbindend verklaren als het een en ander in strijd is met de grondwet!” Een mooie leus immers, wie bepaalt dat iets in strijd is met de grondwet? Antwoord: de koning zelf en dat vinden wij gevaarlijk, heel gevaarlijk! Is dat zo maar een angstdroom van ons? Nee zonen van gereformeerde vaders, het waren Uw vaders die door Koning Willem I werden vervolgd en deze, d.w.z. de koning die — in GPV-terminologie — ingevolge zijn eed groepen is de grondwet te handhaven, deze beriep zich op de grondwet bij het nemen van maatregelen tegen de Afgescheidenen. Wij schreven de vorige keer — maar dat is niet geciteerd in O.P. — dat het GPV met zijn wensen omtrent de vergroting van de macht van de koning achter Bilderdijk aanloopt, de contra-revolutionaire Bilderdijk. Wij bevelen het GPV-bestuur in het algemeen en Dr. V. in het bijzonder de lezing aan van de brochure van Groen van Prinsterer: De maatregelen tegen de Afgescheidenen getoets aan het Staatsrecht (1837). Wil het GPV van Groen afwijken dan is dat natuurlijk volkomen geoorloofd, maar aangezien zij zo graag met Groen schermt is het wel zo aangenaam voor de leden om te weten wanneer en waarom het GPV van Groen afwijkt en zijn heil zoekt bij Bilderdijk.

Met het bovenstaande hopen we duidelijk gemaakt te hebben, geïllustreerd met een voorbeeld uit de geschiedenis, dat het GPV-koningschap niet alleen een bedreiging vormt voor de Nederlandse democratie, maar ook voor de vrijheid van de kerk.

Westerhuis.

## KERKNIEUWS

## Kerkeraad van Nieuwendam-Amsterdam-N.

Deze Kerekraad publiceerde de volgende verklaring:

1. Tot zijn grote ontsteltenis heeft de raad der kerk uit brede, niet weersproken persverslagen moeten constateren, dat de generale synode der kerken, sinds 4 april te Amersfoort bijeen, op 6 april daaropvolgend de vertegenwoordiging van de Noordhollandse kerken in haar midden niet heeft aanvaard, zodat deze laatste kerken — uiteraard met inbegrip van onze eigen gemeente — niet ter generale synode zijn vertegenwoordigd en de vergadering te Amersfoort zich niet kan doen gelden als generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Hierbij geldt immers, dat de kerken van Noord-Holland zich naar de overeengekomen regel door vier broeders hadden vertegenwoordigd om als kerken met de andere kerken van ons land in generale synode bijeen te komen; daarvoor hadden deze vier broeders in vereniging met elkaar hun éne opdracht ontvangen en legden zij naar goede orde één credentiebrieven van de particuliere synode der kerken van Noord-Holland te Amersfoort over.

In het afwijzen van één uit dit viertal werden deze kerken in haar afvaardiging van deze vier dus zelve aangesproken, werd de door haar afgegeven credentiebrieven niet aanvaard en verviel derhalve de afvaardiging der Noordhollandse kerken in haar geheel.

Daarom kunnen de kerken van Noord-Holland helaas niet mede verantwoordelijkheid dragen voor de verdere oordelen, besluiten en handelingen der Amersfoortse vergadering, totdat deze kwalijke ingreep op de afvaardiging der Noordhollandse kerken van de zijde der andere kerken van ons land is hersteld.

2. In de tweede plaats heeft de raad der kerk moeten constateren, dat het niet aanvaarden van deze afvaardiging gegrond werd op beschuldigingen jegens een van deze vier, dat hij zich in een bepaalde publicatie niet overeenkomstig de christelijke belijdenis der kerken zou hebben doen gelden.

Daarmede heeft de generale synode jegens een der broeders in feite censuur geoefend over zijn trouw aan de christelijke belijdenis buiten zijn eigen kerkeraad, de classicale vergadering en de particuliere synode om, waartoe een generale synode geen enkel recht heeft, maar bovendien kon het ter generale synode voldoende bekend zijn, dat de kerkeraad van deze broeder en de genoemde meerdere vergaderingen ten volle van de bedoelde publicatie op de hoogte waren; derhalve zijn ter generale synode deze kerkeraad en meerdere vergaderingen in feite in staat van beschuldiging gesteld en deed zich in het voortgaan te Amersfoort het kwaad van synodocratie ernstig gelden.

Eveneens moet het in dit verband gelden als de vergadering te Amersfoort zeer schuldig stellend, dat op geen enkele wijze werd ingegaan op het dringende verzoek van de beschuldigde broeder om ter vergadering de nodige pleitbezorgers voor hem uit te nodigen.

3. In de derde plaats heeft de raad der kerk zich over de aangewezen publicatie van deze broeder tweemaal in herinnering gebracht. 1e. dat — blijkens publicaties van de kerkeraad van deze broeder over zijn vergaderingen van 9 en 23 nov. 1966 in de Kerkbode van De Gereformeerde Kerken in Noord-Holland d.d. 3 dec. 1966 — aldaar van twee met name genoemde broeders een brief was ontvangen i.v.m. deze door zijn predikant ondertekende Open Brief aan de Tehuisgemeente in Groningen; dat de raad na een uitvoerige bespreking tot de conclusie was gekomen, dat de door beide broeders geuite ernstige beschuldigingen beslist niet gerechtvaardigd zijn en op een onjuiste interpretatie van de door hen geciteerde zinsneden berusten; en dat de raad na een gesprek met deze broeders besloot hun zijn standpunt schriftelijk te bevestigen.

Als tweede herinnerde de raad zich, dat blijkens het kort verslag van de classicale vergadering van de kerken van het ressort Amsterdam op 8 dec. 1966, gepubliceerd in de bovengenoemde kerkbode d.d. 17 dec. 1966, de praeses van die vergadering in zijn openingswoord vermeldde, dat er de laatste tijd in een deel van de onder ons gangbare pers zeer kwetsende uitingen over Ds Schoep waren uitgedragen; daartegenover verklaarde de praeses dat wij als classicale vergadering Ds Schoep mogen kennen als een die Schrift en belijdenis hartelijk liefheeft en in algehele trouw daar aan zich onder ons inzet — en dat door niemand der classicale vergadering deze woorden blijkbaar zijn aangevallen laat staan weersproken.

De raad der kerk is stellig van oordeel, dat dit oordeel van de bedoelde kerkeraad en van de genoemde classicale vergadering nog algeheel gegrond is en dat gearbeid dient te worden om de misverstanden en mede op grond daarvan ter generale synode geuite zo ernstige beschuldiging jegens een der naar de generale synode afgevaardigde broeders te doen wegvallen en om de

afvaardiging der Noordhollandse kerken naar de vergadering te Amersfoort te handhaven zoals ze was vastgesteld.

**Kerkeraad van Amsterdam-C.** Deze kerkeraad publiceerde de volgende verklaring:

Naar aanleiding van enkele bij hem ingediende bezwaren tegen de ondertekening door onze beide predikanten van de „Open Brief” aan de Tehuisgemeente te Groningen-Zuid, heeft de kerkeraad na breedvoerige discussies, mede geliet op de toelichting van de beide predikanten, zoals die gepubliceerd werd in de kerkbode van 11 maart 1967, geen aanleiding gevonden hen op grond daarvan te beschuldigen van afwijking van Schrift en/of belijdenis. Hij heeft derhalve bedoelde bezwaren afgewezen. De predikanten hunnerzijds verklaarden zich volledig te distantiëren van alle mogelijke interpretaties van deze Open Brief, die met vorenbedoelde toelichting in strijd zijn en niet voortvloeien uit de hoofdstrekking en doel van de Open Brief zelf.

**Amstelveen.** De raad der Gereformeerde Kerk te Amstelveen heeft kennis genomen van het besluit van de Generale Synode van Amersfoort-West 1967 om:

„uit kracht van de belijdenis der waarheid ds B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde synode en hiervan bericht te doen aan de raad van de gereformeerde kerk te Amstelveen, de eerstkomende classis van Amsterdam en de eerstkomende particuliere synode van Noord-Holland.”

**Hij heeft geconstateerd:**

- A. 1. dat Ds Schoep op wettige wijze gekozen en benoemd is tot afgevaardigde naar de Generale Synode door de kerken van Noord-Holland;
  2. dat vóór het bijeenkomen der Generale Synode door geen enkele kerkelijke vergadering, noch door één zijner mede-afgevaardigden, bezwaar bij de kerken van Noord-Holland is ingebracht tegen de afvaardiging van Ds Schoep;
  - B. 1. dat de credentiebrieven in goede orde werden bevonden en dat alle kerken dus wettig waren vertegenwoordigd (vgl. de Acta, artikel 2);
  2. dat de Particuliere Synode van Drenthe haar afgevaardigden een instructie meegaf om, indien de noodzaak zich voordeed, onmiddellijk na de instemming met de belijdenis bepaalde zaken aan de orde te stellen (vgl. de Acta, artikel 2);
  3. dat door de leden der synode, de aanwezige prae-adviseurs en de adviseur, instemming met de belijdenis der kerken, te weten de drie formulieren van enigheid werd betuigd (vgl. de Acta, artikel 7);
  4. dat eerst daarna voorlezing werd gedaan van de inhoud van de instructie, onder B. 2. genoemd, welke luidt, dat de last en volmacht van de Drenthse afgevaardigden „impliceert, dat deze afgevaardigden, wanneer de noodzaak daartoe zich voordoet, onmiddellijk na de betuiging van instemming met de inhoud der belijdenis door de afgevaardigden der generale synode, aan de orde zullen stellen, dat de generale synode de betuiging van instemming met de inhoud der belijdenis niet zonder meer kan aanvaarden van die leden der voornoemde synode die in publieke geschriften het geheel van de belijdenis disputabel stellen en/of artikelen en stukken der leer weerspreken en loochenen.
- In dat geval zal dan overeenkomstig het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, door de daartoe bevoegde kerkelijke vergadering een nadere verklaring dienen geëist te worden, tot behouding van de enigheid en zuiverheid der leer” (vgl. de Acta, artikel 8);
5. dat vervolgens de afgevaardigden van de Particuliere Synode van Drenthe uitspraken van oordeel te zijn, dat de in gemelde instructie gestelde noodzaak zich voordoet met betrekking tot de mede-afgevaardigde Ds B. J. F. Schoep (vgl. de Acta, artikel 8);
  6. dat deze afgevaardigden aan de Generale Synode voorstelden: „vanwege de bovengenoemde gewichtige oorzaken van nadenkens Schoep niet als lid van deze gereformeerde generale synode toe te laten en dus dienovereenkomstig te besluiten” (vgl. de Acta, artikel 8);
  7. dat de Generale Synode besloot de klacht van de Drenthse afgevaardigden op haar waarde te toetsen (vgl. de Acta, artikel 9).

**Hij heeft overwogen:**

- C. dat volgens de constateringen A. 1., A. 2., B. 1. en B. 3. Ds Schoep zich als afgevaardigde naar de Generale Synode presenteerde en als lid van deze synode werd aanvaard;
- D. dat de klacht van de Drenthse afgevaardigden zowel de ambtspositie van Ds Schoep als predikant in de Gereformeerde kerken, als zijn functie als wettig afgevaardigde ter Generale Synode raakt;
- E. dat een klacht inzake het bestaan van gewichtige oorzaken van nadenken tegen een

predikant allereerst bij de betreffende kerke- raad moet worden ingediend;

- F. dat inzake de klacht van de Drenthse afgevaardigden tegen Ds Schoep niet is bewezen, dat deze in een mindere vergadering niet had kunnen worden afgehandeld, aangezien deze klacht aldaar niet is ingediend en dus de behandeling daarvan in de daartoe aangewezen mindere vergaderingen geheel heeft ontbroken;
- G. dat een klacht tegen een predikant geen zaak is waarvan de behandeling in eerste instantie tot de kerken in het gemeen behoort;
- H. dat de verantwoordelijkheid voor de afvaardiging van Ds Schoep berust bij de kerken van Noord-Holland en dat de Drenthse afgevaardigden daarom hun klacht ten aanzien van die afvaardiging bij deze kerken hadden behoren in te dienen.

#### Hij spreekt uit:

1. dat de Generale Synode de klacht van de afgevaardigden van de Particuliere Synode van Drenthe niet in behandeling had mogen nemen;
2. dat zij, door dit toch te doen, heeft gehandeld in strijd met de artikelen 30 en 85 D.K.O.;
3. dat zij door haar besluit de samenleving der Gereformeerde Kerken in Nederland op ernstige wijze heeft aangetast.

#### Hij besluit:

- I. op grond van artikel 31 D.K.O. het besluit der Generale Synode Ds Schoep „niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode” niet voor vast en bondig te houden.
- II. in de kerkelijke weg bij de zittende Generale Synode van Amersfoort-West onder overlegging van boven gegeven argumentatie er op aan te dringen van haar besluit terug te komen.

De raad heeft verder overwogen, dat de beschuldigingen, die in de oordelen A en B van het besluit der Generale Synode worden geuit, dermate ernstig zijn, dat zij, naar het ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, direct de vraag raken of Ds Schoep predikant in de Gereformeerde Kerken kan zijn (en, afhankelijk hiervan, of hij als afgevaardigde lid kan zijn van een kerkelijke vergadering).

Met het oog op de ambtspositie van Ds Schoep en de gemeente welke de raad is toebetrouwd, als ook om de zusterkerken te dienen, heeft de raad besloten ondanks zijn vorenvermeld Besluit, die beschuldigingen op billijkheid en juistheid te toetsen.

- A. De Generale Synode heeft haar oordeel A. inzake „het disputabel stellen van de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis” gebaseerd op een citaat uit de Open Brief te interpreteren zoals de synode dit deed.

Hij is n.l. van oordeel, dat deze zinnen niet zó gelezen moeten worden als de Generale Synode deed en daarom, gezien de consequenties, ook niet zó gelezen mogen worden indien deze lezing niet ontwijfelbaar de juiste is gebleken.

De raad zelf heeft als zijn oordeel reeds in November 1966 uitgesproken, dat in de geciteerde zinnen niet gelezen kan of mag worden een aanval op of een loslaten van de Drie Formulieren van Enigheid en dat hij een interpretatie in die zin, dat het de vraag is of „De Voorzeide Leer” nog wel in alles met Gods Woord overeenkomt, verwerpt als onjuist.

Reeds toen heeft hij geconcludeerd, dat in het geciteerde gedeelte vragenderwijs wordt gesproken over de plaats die de Drie Formulieren van Enigheid hebben in het bepalen van onze verhouding tot gelovigen, die deze formulieren niet als hun belijdenisgeschriften hebben.

De juistheid van dit oordeel en de bevestiging daarvan is toen door de raad verder gehandeld.

- B. De Generale Synode heeft haar oordeel B. dat „inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 N.G.B. niet worden nagesproken”, gebaseerd op een citaat uit de Open Brief, waarin volgens de synode een bepaalde overtuiging als een „religieus zeer gevaarlijk” „vrijmakingsgeloof” wordt verworpen.

De raad is van oordeel, dat in dit deel van het besluit der Generale Synode wordt voorbijgezien aan het feit:

- a) dat de als religieus gevaarlijk aangeduide beschouwing over de vrijmaking in de Open Brief wordt uitgewerkt in die zin, dat het **zich laten beheersen** door beschouwingen over de vrijmaking religieus zeer gevaarlijk is te achten.
- b) dat het gestelde onder a. wordt toegelicht aan de hand van een citaat waarin voor allen, die bij de zaak van Jezus Christus zijn betrokken, eenheid in benoeming en waardering van dat wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken als noodzakelijke en eerste voorwaarde wordt gesteld voor het al of niet toekomst hebben in ons land van de zaak van Jezus Christus.
- c) dat het gestelde onder a. vergezeld gaat

van een waarschuwing over het hart der mensen, dat zo licht van „het vertruwen op de persoon van Jezus als Heer en Zijn leiding die in heiligheid is „wordt afgetrokken” náar het vertrouwen op eigen ideeën omtrent bepaalde gebeurtenissen in de kerkgeschiedenis”.

De raad is van oordeel, dat het betreffende deel uit de Open Brief waarschuwt tegen door de ondertekenaars daarvan geziene gevaren in ons kerkelijk leven.

Het is de raad voorts niet duidelijk, hoe op grond van het gegeven citaat geconcludeerd kan worden, dat „inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 N.G.B. niet worden nagesproken”.

Mocht tot dit schriftuurlijk-confessioneel fundament mede geacht worden te behoren de overtuiging als zou de vrijmaking zijn geweest een zich afscheiden naar artikel 28 N.G.B. van hen die niet van de Kerk zijn en een zich voegen bij de éne ware Kerk, dan acht de raad een zodanige uitbreiding van het Schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking onaanvaardbaar.

De raad wil erop wijzen, dat sinds de dagen der vrijmaking openlijk in ons midden de mening is geuit, dat de vrijmaking in vele gevallen is geweest een zich vrijmaken van bovenschriftuurlijke besluiten en niet werd noch behoefde te worden verstaan als een zich afscheiden van hen die niet van de Kerk zijn en een zich voegen bij de éne ware Kerk.

Dit kon, terecht, gebeuren zonder dat naar aanleiding daarvan kerkelijke veroordelingen werden uitgesproken betreffende afwijking van de belijdenis.

#### De raads spreekt daarom uit:

- A. dat de oordelen, waarop de uitspraak van de Generale Synode berust, ongegrond zijn, en dat bij aldien het besluit der Generale Synode om Ds Schoep als lid niet te ontvangen ook buiten de reeds aangegeven kerkrechtelijke gronden onjuist, onbillijk en schriftuurlijk niet verantwoord is te achten;
- B. dat de Generale Synode door haar ongegronde publieke oordelen, uitspraak en besluit de eer en goede naam van Ds Schoep als gereformerd predikant ernstig heeft aangetast;
- C. dat de raad zich tegenover deze ernstige aantasting van de eer en goede naam van Ds Schoep publiek van deze oordelen, uitspraak en besluit algeheel distancieert.

#### De raad besluit:

- III. om in de kerkelijke weg bij de zittende Generale Synode te Amersfoort-West onder overlegging van boven gegeven argumentatie er op aan te dringen van haar oordelen, uitspraak en besluit terug te komen.

„Afscheiding” in Oegstgeest. Nu het feit, dat twee kerke-raadsleden en een aantal gemeenteleden zich van de Gereformeerde Kerk van Oegstgeest hebben afgescheiden, in de z.g. kerkelijke pers door middel van berichten en beschouwingen is doorgedrongen, is het voor de lezers van Opbouw m.i. nuttig een kort overzicht te geven van de werkelijke gang van zaken, opdat ieder zich hierover een oordeel kan vormen.

De ondertekening door Drs Brands van de „Open Brief”, welke plaatsvond, nadat de kerke-raad van Oegstgeest bij de e.k. Generale Synode appél had aangetekend tegen de besluiten inzake Ds v. d. Ziel — een appélschrift dat naderhand werd ingetrokken en dus niet is gepubliceerd — verwekte in de kerke-raad ter plaatse de nodige beroering. De kerke-raad heeft zich er na langdurige besprekingen toe beperkt uit te spreken dat deze ondertekening het kerke-raadsbeleid had doorkruist en onverstandig was. Een der ouderlingen kon zich hiermede niet verenigen en diende bij de classis Gouda-Leiden-Woerden een bezwaarschrift tegen Drs Brands in.

Dit bezwaarschrift gaf er blijk van, dat de schrijver — ondanks de uitvoerige toelichting van Drs Brands — o.a. niet in staat was bepaalde passages van de Open Brief naar hun bedoeling te verstaan en de door de ondertekenaars gegeven uitleg niet wenste te geloven. De schrijver, die zijn beweringen niet met argumenten uit Schrift en Belijdenis heeft gestaafd, poneerde hierin dat Drs Brands inging tegen Schrift en Belijdenis (en met name tegen art. 28 der N.G.B.), de ideologie van een wereldkerk leerde, het bestaan van de gemeente disputabel stelde en verklaarde zich beschuldigd te voelen van afgoderij (daar hij het woord ideologie verwarde met het woord idolatrie!).

Dit bezwaarschrift was — in enigszins gewijzigde vorm — tevoren bij de kerke-raad ingediend, die het afwees, omdat de schrijver zijn beschuldigingen niet met bewijzen staafde en omdat hij, dank zij de toelichting van Drs Brands omstreden onderdelen van de Open Brief anders (en juist) verstand dan de bezwaarde ouderling. De classis aanvaardde dit bezwaarschrift, ondanks de aperte onwaarheden die het bevatte, en ondanks de nadere toelichting van Drs Brands, die een en ander verduidelijkte, en aantoonde dat de indiener van het bezwaarschrift hem en de kerke-raad wilde **binden** aan bepaalde beschouwingen over en toepassen van belijdenis artikelen, waaraan men in de kerk

niet binden mag. De classis, zich kennelijk realiserend dat met dit bezwaarschrift zonder argumentatie niet veel aan te vangen was, beging hierop de fout niet langer op te treden als appélinstantie, en wenste zijn kerkrechtelijke taak uit te breiden van een toetsen van het bezwaarschrift tot een zelfstandig aan de orde stellen en onderzoeken van de Open Brief, waartegen Drs Brands en enkele afgevaardigden protest aantekenden, omdat dit niet op de agenda stond en daar door geen kerke-raad om was gevraagd. De Classis heeft in zijn vergaderingen en door middel van een daartoe ingestelde drie-mans commissie (onder voorzitterschap van Dr J. Douma) de ontbrekende argumenten en bewijzen zelf trachten bijeen te brengen, wat resulteerde in een classisuitspraak, die de lezers via de publicaties in de pers bekend kan zijn. De Classis verklaarde dat de bezwaarde broeder terecht bezwaard was over het feit dat „de vrijmaking tot een „vete” tussen broeders werd gereduceerd”; over het feit dat het geloof dat de vrijmaking geschiedde conform art. 28 N.G.B. een „vrijmakingsgeloof werd genoemd”; en over het feit dat de Open Brief dit „vrijmakingsgeloof” religieus gevaarlijk acht en acht te leiden tot „ontbinding van onze kerken”. De Classis sprak aan het einde van dit besluit uit dat de bezwaarde broeder „niet heeft bewezen” dat Drs Brands „de ideologie van een wereldkerk” zou leren, en „de gereformeerde leer disputabel stelt”, maar verlangde toch dat Drs Brands „in gehoorzaamheid aan het 9e gebod” zijn handtekening terug zou nemen.

De kerke-raad van Oegstgeest heeft zich met deze classis-uitspraak niet kunnen verenigen, waarvan hij rekenschap aflegde in een schrijven aan de gemeente. Daarin verklaarde hij o.a. dat de Classis zich had dienen te beperken tot een behandeling van het bezwaarschrift, en dat de classis geen uitspraak heeft gedaan over het hoofdbezwaar van de bezwaarde broeder, dat de ondertekening van de Open Brief een handeling zou zijn, die in strijd is met art. 28 N.G.B. De kerke-raad is voorts van oordeel dat de classis-uitspraak „dat bij handhaving van de ondertekening verdere kerkelijke samenwerking te Oegstgeest onmogelijk is” in strijd is met het wezen van de Geref. tucht-oefening, „daar tucht-oefening in de Geref. Kerken nimmer met een dergelijke constatering kan beginnen, en in feite oproept tot schismatieke actie tegen de kerke-raad”.

De wrange vruchten van deze classische uitspraak hebben niet lang op zich laten wachten. Reeds vóór het kerke-raadsbesluit de gemeente was bekend gemaakt werden de leden der gemeente via een stencil opgeroepen tot een bijeenkomst, waar uitgemaakt diende te worden dat de kerke-raad der Geref.Kerk te Oegstgeest geen wettige kerke-raad meer was en dat twee bezwaarde ambtsdragers dit wel waren. De argumenten voor deze onwettig-verklaring waren dat „de kerke-raad de inhoud der Open Brief voor zijn rekening genomen had” en dat de kerke-raad door de verwerping van de classis-uitspraak de samenwerking onmogelijk had gemaakt en „het kerkverband heeft losgelaten”. In de bespreking op deze bijeenkomst werd voorts door de genoemde ambtsdragers verklaard, dat de kerke-raad in feite de belijdenis der kerk had losgelaten.

Deze argumenten voor de onwettigheid van de kerke-raad zijn ongeldig en onwaar. De kerke-raad heeft zich nooit bij enig besluit achter de inhoud der „Open Brief” gesteld en dit de twee genoemde ambtsdragers duidelijk verklaard. Het afwijzen van de verregaande aanklachten van een ouderling („ingående tegen de Belijdenis”) is wat anders dan de Open Brief voor zijn rekening nemen. Het is bekend dat bepaalde kerke-raadsleden op sommige punten het zeker niet met deze brief eens zijn. Ook het verwerpen van de classikale uitspraak houdt dit niet in. De Classes overschreed zijn kerkordelijke bevoegdheden en verklaarde juist dat Drs Brands de gereformeerde leer niet disputabel stelt! Ook heeft de kerke-raad het kerkverband niet losgelaten, daar hij blijkens zijn schrijven aan de gemeente in appél zal gaan bij de eerstkomende Particuliere Synode.

Zoals bleek uit de op de schismatieke bijeenkomst afgelegde verklaringen moet helaas geconstateerd worden, dat zij die zich in naam van hun vrijmakingsgeloof, hun trouw aan de confessie en hun trouw aan het kerkverband van Christus' kerk afscheiden in feite bitter weinig van de vrijmaking hebben begrepen. Het appélrecht naar art. 31 K.O., zonder het kerkverband los te laten, wordt in feite ontkend; boven de confessie uitgaande menselijke beschouwingen worden met confessioneel gezag bekeerd en bindend verklaard; het kerkverband en de meerdere vergaderingen krijgen een handelingsbevoegdheid die ver boven die van appélinstantie uitgaat. Het is triest dat men in naam der vrijmaking de vruchten daarvan over boord gooit en in zuiver synodalistische beschouwingen en praktijken belandt. Het is nog triester dat men elkaars woorden niet meer gelooft en ten gevolge van mondelinge of schriftelijke voorlichting niet meer in staat is tot een zelfstandig oordeel over de wezenlijke vragen van kerk en kerke-regering. Opnieuw heeft de Open Brief bewezen de geestelijke gesteldheid, die bij bepaalde broeders en kerken heerst, juist gepeld te hebben.

(Ongecorrigeerd)

K. R. Veenhof